

[2023] 2 एस. सी. आर. 119

प्रेमचंद

विरुद्ध

महाराष्ट्र राज्य

(2023 चा फौजदारी अपील क्रमांक 211)

3 मार्च 2023

[एस. रवींद्र भट आणि दीपांकर दत्ता जे. जे.]

दंड संहिता, 1860-कलम- 300, 302, 307 आणि 304-कनिष्ठ कोर्टाने पीडित-
मृत व्यक्तीची हत्या आणि इतर तिघांची हत्या करण्याचा प्रयत्न या गुन्ह्यासाठी
अपीलकर्त्याला दोषी ठरवले-कनिष्ठ कोर्टाच्या निर्णयाला अपीलकर्त्याने उच्च
न्यायालयात अपील करून आव्हान दिले होते-उच्च न्यायालयाने कनिष्ठ कोर्टाचा
निर्णय कायम ठेवला-अपीलवर असे म्हटले:कनिष्ठ कोर्ट आणि उच्च न्यायालयाने
(नि. 96) अपीलकर्त्याच्या लेखी निवेदनाचा विचार केला नाही त्यामुळे कलम 313
(5) Cr.P.C अन्वये. , त्याचा विचार न केल्याने संपूर्णतः दोषसिद्धी हस्तक्षेपासाठी
असुरक्षित बनली आहे- खालील कोर्ट नि- 96 मध्ये लिहिलेल्या बचाव पक्षाच्या
आवृत्तीचे कौतुक करण्यात अयशस्वी ठरले आहे आणि ते वाजवी दिसते- फिर्यादी
प्रकरणात पीडितेला धक्का देण्याच्या अपीलकर्त्याच्या हेतूचा एक दुवा गहाळ आहे-

नि .96 मधील मजकुराचे वाचन अचानक चिथावणी दिल्याने झालेल्या भांडणामुळे तसेच हाणामारीमुळे उद्भवलेल्या सूडबुद्धीची कृती दर्शवते, ज्याचा परिणाम पीडित आणि इतरांचा मृत्यू झाला- कनिष्ठ न्यायालयाने वस्तुस्थिती आणि परिस्थिती तपासून पाहिली नाही की परिस्थिती अशी आहे की नाही ज्यामुळे अपीलकर्त्याचे मनात भीती निर्माण होण्याची शक्यता आहेकि जर त्याने खाजगी बचावासाठी कारवाई केली नाही तर त्याच्या शरीराला धोका आहे, एकतर मृत्यू किंवा गंभीर इजा होण्याची शक्यता आहे- खटल्याच्या परिस्थितीत मृत्यूला कारणीभूत ठरण्याचा हेतू किंवा प्राणघातक ठरलेल्या त्या विशिष्ट इजा करण्याचा हेतू ठरविणे हे अवाजवी मानले गेलेले आहे -अशा प्रकारे, अपीलकर्ता आयपीसीच्या कलम ३०० अपवाद ४ नुसार फायदा घेण्यास पात्र आहे - हत्येसाठी दोषी ठरवणे आणि जन्मठेपेची शिक्षा रद्द करणे - अपीलकर्त्याला कलम 304, भाग 2, आयपीसी अंतर्गत दोषी ठरवण्यात आले आहे.

दंड प्रक्रिया संहिता, 1973 -कलम 313- व्याप्ती आणि उद्देश चर्चा केली

अपील मंजूर करताना न्यायालयाने ग्राह्य धरले आहे की:-

1.हे असे प्रकरण आहे जेथे नोंदींमधून असे दिसून येत नाही की लेखी निवेदन, (नी . 96) कनिष्ठ कोर्ट तसेच उच्च न्यायालय या दोघांचेही लक्ष

वेधते.कायद्याची तत्त्वे लागू करताना, निशाणी 96 चा विचार न करणे असा कोणताही वाद असू शकत नाही. मर्यादित प्रमाणात, दोषसिद्धीची अभिलेखन आणि परिणामी शिक्षा ठोठावण्याच्या संबंधात , त्याला हस्तक्षेपासाठी मज्जाव केला आहे. [परिच्छेद 18] [129-सी-डी].

2. निशाणी 96 न पाहता. नोंदीत असलेल्या इतर पुराव्यांसह, कनिष्ठ कोर्टाने ज्या गोष्टीचा विचार करणे टाळले ते म्हणजे, आक्षेपार्ह कृत्य हे हत्येएवढे सदोष मनुष्यवध असल्याचा दावा करणे न्याय्य होते की नाही किंवा अपीलकर्ता सदोष मनुष्यवधाचा दोषी असल्याने, जो हत्येएवढा नाही, तो कलम 304, भाग 2, आय. पी. सी. अंतर्गत शिक्षेस पात्र आहे का. हे खरे आहे की, कनिष्ठ कोर्टाने अपीलकर्त्याच्या वतीने सादर केलेल्या युक्तिवादांचा विचार केला की (i) त्याने "त्याच्या खाजगी बचाव अधिकाराचा वापर केला होता ", आणि जरी (ii)" त्याने अशा अधिकाराचे उल्लंघन केले ", (iii) सध्याचे प्रकरण जास्तीत जास्त कलम 304, भाग 2, आय. पी. सी. अंतर्गत येईल; परंतु, पी. डब्ल्यू. 2 ते 4 च्या तोंडी साक्षीवर अवलंबून राहून ते अशा युक्तिवादांना फेटाळून लावण्यासाठी पुढे गेले. या प्रसंभाविक प्रक्रिया, कनिष्ठ कोर्ट निशाणी 96 मध्ये लिहिलेल्या संरक्षण आवृत्तीचे कौतुक करण्यात अयशस्वी ठरले, जे आम्हाला वाजवी वाटते. निशाणी 96 वाचून, या न्यायालयाला असे आढळले की पीडितेच्या सांगण्यावरून चिथावणी

देण्यात आली असावी, जी कथितपणे अपीलकर्त्यावर थुंकण्यात आणि शाब्दिक शिवीगाळ करण्यात गुंतलेली होती, ज्यानंतर पीडब्ल्यू 2 आणि नंतर पीडब्ल्यू 3 आणि 4 कारवाईला लागले, परिणामी हाणामारी झाली जिथे दोन्ही पक्ष एकमेकांवर जखमा करण्यात गुंतलेले होते, परिणामी जीव गमवावा लागला. दुर्दैवाने, अपीलकर्त्याच्या वतीने वकिलांनी उच्च न्यायालयाचे लक्ष निशाणी 96 कडे वेधले असल्याचे दिसत नाही. [परिच्छेद 20 आणि 21] [129-एच; 130-ए-ई]

3. जरी अपीलकर्त्याने पीडित किंवा इतर जखमी साक्षीदारांवर चाकूने वार केल्याची कोणतीही विशिष्ट स्वीकृती दिली नसली, तरी निशाणी 96 ' मधील मजकूर वाचल्याने अचानक चिथावणी दिल्यामुळे हाणामारी झाली , ज्यामुळे शेवटी, सर्वात दुर्दैवाने, पीडिताला त्याचा जीव गमवावा लागला आणि इतर काहीजण जखमी झाले. अपीलकर्ता हा हाणामारीत जखमी झाला आणि जखमांपैकी एक दुखापत गंभीर असल्याचे पुरावे आहेत, तरीही, अशा दुखापतीसाठी जबाबदार असलेल्यांवर गुन्हा दाखल करण्यासाठी फौजदारी कायदा आश्चर्यकारकपणे लागू करण्यात आला नाही. पीडित आणि पी. डब्ल्यू. 2 यांनी चिथावणी दिलेल्या अचानक झालेल्या हाणामारीत दोन्ही बाजूंनी हाणामारी झाली. सर्वात महत्त्वाचे म्हणजे, ज्या परिस्थितीत ही घटना घडली ती पूर्वकल्पना मनात

ठेवण्याच्या कोणत्याही सूचना स्पष्टपणे दिसून येत नाही .याशिवाय, हे दुर्लक्षित केले जाऊ शकत नाही की पीडित व्यक्ती मध्यमवयीन असताना, अपीलकर्ता त्याच्या पन्नासच्या उत्तरार्धात होता. कथित घटनेच्या वेळी, पी. डब्ल्यू. 2 आणि 3 व्यतिरिक्त, पी. डब्ल्यू. 2 च्या कथाना नुसार , घटनास्थळी उपस्थित असलेल्या इतर तीन व्यक्तींची तपासणी करण्यात आली नाही.अशा व्यक्तींच्या उपस्थितीत, अपीलकर्ता चाकूसारखे शस्त्र घेऊन कोणत्याही पुरेशा कारणाशिवाय किंवा चिथावणी न देता त्या सर्वांवर मात करून खुनाचा गुन्हा करण्याच्या हेतूने घटनास्थळी येईल हे खरोखरच अशक्य आहे. या न्यायालयाच्या मतानुसार, जर त्याने खाजगी बचावासाठी कारवाई केली नाही, तर त्याच्या शरीराला मृत्यू किंवा गंभीर दुखापत होण्याचा धोका आहे, अशी भीती अपीलकर्त्याच्या मनात वाजवीपणे निर्माण होण्याची शक्यता आहे की नाही, अशी परिस्थिती होती का, याची तथ्ये आणि परिस्थिती तपासून न पाहता कनिष्ठ कोर्टाकडे वस्तुनिष्ठतेचा अभाव होता. या परिस्थितीत मृत्यू घडवून आणण्याचा हेतू किंवा प्राणघातक सिद्ध झालेल्या त्या विशिष्ट दुखापतीला कारणीभूत ठरण्याचा हेतू, असा आरोप करणे अवास्तव वाटते. [परिच्छेद २३] [१३१-ई-एच; १३२-ए-सी]

४.अपीलकर्त्याला आय. पी. सी. च्या कलम 300 मधील अपवाद 4 चा लाभ मिळण्याचा हक्क होता. पीडितेच्या हत्येसाठी अपीलकर्त्याला दोषी ठरवता

येणार नाही. हत्येप्रकरणी त्याची शिक्षा आणि जन्मठेपेची शिक्षा रद्द होण्यास पात्र आहे . त्यानुसार आदेश दिले . तथापि, या न्यायालयाला अपीलकर्त्याला कलम 304, भाग 2, आयपीसी अंतर्गत दोषी ठरवणे योग्य वाटले. [परिच्छेद 25,26 आणि 27] [132-E-F]

एस. सी. सी. 249: [2010] 7 एस. सी. आर. 1023; रीना हजारिका विरुद्ध आसाम राज्य (2019) 13 एस. सी. सी. 289: [2018] 13 एस. सी. आर. 1108; परमिंदर कौर विरुद्ध पंजाब राज्य (2020) 8 एस. सी. सी. 811: [2020] 6 एस. सी. आर. 508-संदर्भित

न्यायनिर्णयाचे संदर्भ

[1998] 1 एस. सी. आर. 850 परिच्छेद 14 चा संदर्भ

[2010] 7 एस. सी. आर. 1023 परिच्छेद 14 चा संदर्भ

[2018] 13 एस. सी. आर. 1108 परिच्छेद 14 चा संदर्भ,

[2020] 6 एस. सी. आर. 508 परिच्छेद 14 चा संदर्भ,

फौजदारी अपील अधिकारिता:- 2023 चा फौजदारी अपील क्रमांक 211.

2016 च्या सी. आर. ए. क्रमांक 211 मध्ये नागपूर येथील मुंबई उच्च न्यायालयाच्या 06.08.2019 तारखेच्या निकाल आणि आदेशावरून.

रवींद्र बाना, सुधीर वोडिटेल्, अपीलकर्त्यासाठी वकील

सिद्धार्थ धर्माधिकारी, आदित्य ए. पांडे, भरत बागला, कीर्ती दधीच, .
प्रतिवादीसाठी वकील

न्यायालयाचा निर्णय दीपांकर दत्ता, न्या. यांनी दिला

1. हे अपील, विशेष परवानगीद्वारे, मुंबई उच्च न्यायालय, नागपूर येथील खंडपीठाच्या 6 ऑगस्ट, 2019 रोजीच्या निर्णयावर आणि आदेशावर प्रश्नचिन्ह उपस्थित करते, ज्यामध्ये अपीलकर्त्याने भारतीय दंड संहिता, 1860 ('आय. पी. सी.' संक्षिप्ततेसाठी) कलम 302 अंतर्गत त्याच्या दोषसिद्धीवर आणि सहा हजार रुपयांच्या दंडाची जन्मठेपेची शिक्षा आणि त्यात कसूर केल्यास एक वर्षाची शिक्षा तसेच आय. पी. सी. कलम 307 अंतर्गत दंडनीय गुन्ह्यासाठी सात वर्षांच्या कठोर कारावासाची शिक्षेसह चार हजार रुपयांच्या दंडाची शिक्षा देण्यात आली होती, तो फेटाळण्यात आली.

2. फिर्यादीचा खटला असा होता की नंदकिशोर कोर्डेची ('पीडित' संक्षिप्ततेसाठी) 26 सप्टेंबर 2013 रोजी पहाटे 5 वाजता अपीलकर्त्याद्वारे हत्या

करण्यात आली . नामदेव कोर्दे (पी. डब्ल्यू. 2), विलास चारडे (पी. डब्ल्यू. 3) आणि कुणाल बाबुलकर (पी. डब्ल्यू. 4) या इतर तीन पीडितांना देखील अपीलकर्त्याने केलेल्या चाकूने भोसकून दुखापत झाली. त्यानंतर लगेचच पीडितेच्या आईने रेखाबाई कोर्दे (पीडब्ल्यू. 1) यांनी तक्रार दाखल केली, ज्यामुळे आयपीसीच्या कलम 302 आणि 307 अंतर्गत एफ. आय. आर. नोंदवण्यात आला. 27 सप्टेंबर 2013 रोजीच्या शवविच्छेदन अहवालात (नि .35) मृत्यूचे संभाव्य कारण म्हणून पीडितेच्या मानेवर चाकूने वार केल्याची नोंद करण्यात आली.

3. एफ. आय. आर. च्या नोंदणीनंतर पोलीस निरीक्षक भरत ठाकरे (पी. डब्ल्यू. 8) यांनी तपास हाती घेतला आणि भेट दिली. घटना आणि तयार केलेला स्पॉट पंचनामा. त्याला घटनेचे ठिकाण रक्ताने माखलेले आढळले आणि त्याने रक्ताने माखलेला चाकू, रक्ताने माखलेली लाकडी काठी, तीन जोड्या चप्पल, दोन चष्मा आणि एक निळे ठिपकेदार पेन जप्त केले. पी. डब्ल्यू. 8 ने अपीलकर्त्याला अटक केली आणि त्याला देखील दुखापत झाल्यामुळे त्याला वैद्यकीय तपासणीसाठी काटोल येथील ग्रामीण रुग्णालयात पाठवण्यात आले.

4. तपास पूर्ण झाल्यानंतर, अपीलकर्त्याविरुद्ध आय. पी. सी. कलम 302 आणि 307 अन्वये संबंधित न्यायालयात आरोपपत्र दाखल करण्यात आले. दोषी

ठरवल्यानंतर, वरील गुन्ह्यांसाठी आरोप तयार केले गेले, ज्यासाठी अपीलकर्त्याने दोषी नसल्याची कबुली दिली आणि खटला चालवण्याचा दावा केला.

5. फिर्यादी पक्षाने आपल्या खटल्याच्या समर्थनार्थ 8 (आठ) साक्षीदारांची चौकशी केली. बचाव पक्षाच्या वतीने कोणाचीही साक्ष नोंदवण्यात आली नाही. तथापि, अपीलकर्त्याने एक लेखी निवेदन दाखल केले, ज्याचा आम्ही या निर्णयाच्या नंतरच्या भागात संदर्भ देण्याचा प्रस्ताव मांडतो. अतिरिक्त सत्र न्यायाधीशांनी अपीलकर्त्याला दोषी ठरवण्यासाठी मुख्यत्वे पी. डब्ल्यू. 2, पी. डब्ल्यू. 3 आणि पी. डब्ल्यू. 4 यांच्या विधानांवर भर दिला. न्यायालयाने असा निष्कर्ष काढला की अपीलकर्त्याने पीडितेची चाकूने हत्या केली (Art.1) आणि पीडब्ल्यू. 2, पीडब्ल्यू. 3 आणि पीडब्ल्यू. 4 यांचीही हत्या करण्याचा प्रयत्न केला. अपीलकर्त्याचा बचाव न्यायालयासमोर खोटा असल्याचे दिसून आले आणि फिर्यादी पक्षाने आपले प्रकरण वाजवी संशयाच्या पलीकडे सिद्ध केले असे मानले गेले. त्यानंतर वर नमूद केलेल्या दोषसिद्धी आणि शिक्षा झाल्या.

6. उपरोक्त निर्णयाला उच्च न्यायालयासमोर आव्हान दिल्यानंतर, संबंधित खंडपीठाने असे मत व्यक्त केले की निष्कर्षामध्ये कोणत्याही हस्तक्षेपाची गरज नाही आणि अपील कोणत्याही गुणवत्तेनुसार नाही ; त्यामुळे ते फेटाळण्यात आले.

7. अपीलकर्त्याच्या विद्वान वकिलाने सादर केलेल्या युक्तिवादांचा पहिला भाग असा आहे की कनिष्ठ न्यायालयांनी अपीलकर्त्याला दोषी ठरवण्यात स्पष्टपणे चूक केली आहे. त्यांच्या मते, खालील मुद्दे विचारात घेण्यासारखे आहेत:

अ. सर्वप्रथम, शंकरराव फरतोडे, उमराव चारडे आणि रमेश कोर्डे (पी. डब्ल्यू. 2 च्या आवृत्तीनुसार) या घटनेच्या ठिकाणी उपस्थित असलेल्या इतर कोणत्याही व्यक्तीची फिर्यादी साक्षीदार म्हणून चौकशी झाली नाही हे समजून घेण्यात कनिष्ठ न्यायालये अपयशी ठरली. न्यायालयांनी असा निष्कर्ष काढायला हवा होता की जर त्यांना हजर केले असते तर त्यांनी फिर्यादी प्रकरणाला पाठिंबा दिला नसता आणि त्यामुळे त्यांना जाणूनबुजून रोखण्यात आले. त्यामुळे अशा स्वतंत्र साक्षीदारांची चौकशी न होणे हे फिर्यादी प्रकरणासाठी घातक मानले पाहिजे.

ब. दुसरे म्हणजे, अपीलकर्त्याचे वय लक्षात घेता (घटनेच्या दिवशी तो 58 वर्षांचा होता), जखमी तसेच घटनास्थळी उपस्थित असलेल्या इतर कोणीही (शंकरराव फरतोडे, उमराव चारडे आणि रमेश कोर्डे), अपीलकर्त्याला दुखापत होण्यापासून रोखण्याचा आणि इतर कोणालाही वाचवण्याचा प्रयत्न केल्याशिवाय तो पीडित

आणि इतरांना मुक्तपणे चाकूने जरखमी करू शकला, हे अगदी अशक्य आहे.

क. तिसरे म्हणजे, या स्वतंत्र साक्षीदारांची तपासणी करून हे सिद्ध करणे आवश्यक होते की, अपीलकर्ताच चाकू घेऊन आला होता आणि त्याने तो चाकूने भोसकून घेतला होता, ज्यामुळे पीडितेचा मृत्यू झाला आणि इतरांना दुखापत झाली..

ड. चौथे, अपीलकर्त्याविरुद्ध साक्ष देणारे सर्व प्रत्यक्ष साक्षीदार (पी. डब्ल्यू. 2, पी. डब्ल्यू. 3 आणि पी. डब्ल्यू. 4) स्वारस्यपूर्ण साक्षीदार होते आणि त्यामुळे ते विश्वासाह नव्हते आणि त्यांच्या साक्षीवर अवलंबून राहणे योग्य नव्हते.

ई. पाचवे म्हणजे, पी. डब्ल्यू. 2 आणि पी. डब्ल्यू. 3 हे दोघेही स्वारस्यपूर्ण साक्षीदार होते आणि प्रत्यक्ष घटनेची मूळ कथा दडपून टाकणे हे खोट्या परिणामाचे स्पष्ट प्रकरण होते याची दखल घेण्यास कनिष्ठ न्यायालय अपयशी ठरली.

एफ. सहावे, हे आश्चर्यकारक आहे की जरी पी. डब्ल्यू. 4 ने अपीलकर्त्याकडून चाकू हिसकावून घेतल्याचा दावा केला असला,

तरी त्याच्या हाताला कोणतीही दुखापत झालेली नाही; उलटपक्षी, अपीलकर्त्याला झालेल्या सहा जखमांबाबत फिर्यादी पक्षाकडून कोणतेही स्पष्टीकरण नाही.

छ. सातवे म्हणजे, पीडितेवर आणि पीडब्ल्यू 2 वर हल्ला करण्याचा अपीलकर्त्याचा कोणताही हेतू सिद्ध होऊ शकला नाही कारण अपीलकर्त्याच्या इमारतीच्या तळमजल्यावर पीडब्ल्यू 2 ने केलेल्या अनधिकृत बांधकामामुळे पक्षांमधील वाद 2003 सालचा आहे.

एच. सातवे म्हणजे, भारतीय पुरावा कायदा, 1872 च्या कलम 27 अंतर्गत अपीलकर्त्याच्या सांगण्यावरून चाकू जप्त करण्यात आला नव्हता, परंतु त्या ठिकाणी जप्त केल्याचे दिसून आले आहे. पी. डब्ल्यू. 2 आणि पी. डब्ल्यू. 4 यांची परस्परविरोधी विधाने असल्याने, हाणामारीत चाकू कोणी आणला हे अस्पष्ट आहे.

इ . शेवटी, अपीलकर्ता नागपूरचा कायमचा रहिवासी होता, तर घटनेचे ठिकाण काटोल हे नागपूरपासून सुमारे 50 कि. मी. अंतरावर असलेले तहसील ठिकाण आहे. अपीलकर्त्याने इतके अंतर

प्रवास करून पीडितेची हत्या करण्याचे आणि तेही दिवसाढवळ्या चाकूने आणि अनेक लोकांच्या उपस्थितीत करण्याचे कोणतेही कारण असू शकत नाही.

8. विद्वान वकिलांच्या युक्तिवादाचा दुसरा भाग असा आहे की जरी अपीलकर्त्याच्या हातून पीडितेचा मृत्यू झाला असे गृहीत धरले गेले असले, तरी फिर्यादी प्रकरणानुसार पीडित मुलगी सुरुवातीला घटनेच्या ठिकाणापासून दूर होती आणि हाणामारीत सामील होणारा तो शेवटचा होता. अशा प्रकारे, अपीलकर्त्याने असा कोणताही पूर्वविचार केला नव्हता आणि एका बाजूला अपीलकर्ता आणि दुसऱ्या बाजूला पीडिल्ल्या 2,3 आणि 4 मधील हाणामारीत पीडित अनवधानाने जखमी झाल्याचे दिसते. त्यामुळे स्पष्टपणे, पीडित व्यक्तीचे लक्ष्य नव्हते. त्यांनी असा युक्तिवाद केला की आय. पी. सी. च्या कलम 302 अंतर्गत अपीलकर्त्याची शिक्षा तथ्यांवर आणि परिस्थितीनुसार चुकीची होती आणि पुराव्यांवरून आय. पी. सी. च्या कलम 304, भाग 2 अंतर्गत दंडनीय खटला असल्याचे सिद्ध होते. अपीलकर्ता नऊ वर्षांपासून तुरुंगात आहे आणि हे न्यायालय अभिलेखातील साहित्याचा विचार करून आय. पी. सी. कलम 304, भाग 2, आय. पी. सी. मध्ये दोषसिद्धीचे रूपांतर करून आणि त्याला आधीच कोठडीत घालवलेल्या

कालावधीसाठी शिक्षा सुनावून त्याच्या सुटकेचे निर्देश देणे योग्य, न्याय्य आणि योग्य आहे.

9. दुसरीकडे, राज्य सरकारची बाजू मांडणाऱ्या विद्वान वकिलांनी सत्र न्यायाधीशांच्या शिक्षेच्या निर्णयाचे आणि शिक्षेच्या आदेशाचे समर्थन केले. उच्च न्यायालयाने पुराव्यांचे पुनर्मूल्यांकन करण्यासाठी कष्ट घेतले आणि अखेर सत्र न्यायाधीशांशी सहमती दर्शविली, असेही त्यांनी नमूद केले. अपीलकर्त्याने हस्तक्षेपासाठी कोणताही खटला दाखल केलेला नाही, म्हणून त्यांनी या न्यायालयाला अपील फेटाळण्याची विनंती केली.

10. आम्ही पक्षकारांचे म्हणणे ऐकले आहे, त्यांनी कनिष्ठ न्यायालयासमोर सादर केलेल्या पुराव्यांचा विचार केला आहे आणि कनिष्ठ न्यायालय आणि उच्च न्यायालयाचा निर्णय आणि आदेश पाहिला आहे.

11. फौजदारी प्रक्रिया संहिता, 1973 च्या कलम 313 च्या उपकलम (5) च्या संदर्भात, अपीलकर्त्याने त्याच्या बचावासाठी कनिष्ठ कोर्टासमोर दाखल केलेल्या 31 मार्च, 2016 (नि.96) च्या "लिखित विधान" च्या दृष्टीने फिर्यादी साक्षीदारांच्या तोंडी पुराव्याची कोणतीही तपशीलवार चर्चा अनावश्यक मानली जाते. सी. आर. पी. सी. कलम 313 (1) अंतर्गत तपासणीदरम्यान प्रश्न क्र .79 ला

उत्तर देताना, अपीलकर्त्याने अशा विधानाचा संदर्भ दिला होता, असेही नमूद केले आहे.

12. निशाणी 96 चा, या अपीलावरील निर्णयाच्या उद्देशासाठी प्रासंगिक असलेल्या मर्यादेपर्यंत, परिणाम असा आहे की अपीलकर्ता दर दोन-तीन महिन्यांनी भाडे गोळा करण्यासाठी नागपूरहून काटोलला येत असे; अपीलकर्ता भाडे गोळा करण्यासाठी 26 सप्टेंबर 2013 रोजी काटोलला येत असे; अपीलकर्ता पैसा काढून आणि त्याच्या घराच्या पायऱ्या चढून क्रेडिट सोसायटीतून परत येत असताना, पीडित व्यक्तीने त्याच्यावर थुंकले आणि त्याला धमकी दिली "आज तेरे को फिताते है, तेरा गेम बजाते है" असे म्हणत; अपीलकर्ता त्याच्या घरातून बाहेर पडत असताना, पीडब्ल्यू. 2 ने पीडितेला आणि पीडब्ल्यू 4 ला "आला रे आला" असे म्हणत संकेत दिला; अपीलकर्त्याला पाहून पीडितेने चाकू काढला आणि पीडब्ल्यू 4 ने पीडब्ल्यू 3 चा 'फायटर' बाहेर काढला आणि त्याला मारहाण करण्यास सुरुवात केली; अपीलकर्ता त्याच्या दोन्ही हातांनी चाकू घेतो आणि यादरम्यान पीडब्ल्यू 2 आणि पीडब्ल्यू 3 अपीलकर्त्याला मारहाण करण्यासाठी पुढे आले; अपीलकर्ता स्वतःला वाचवण्याचा प्रयत्न करत असताना, पीडित आणि पीडब्ल्यू 2 ते 4 जखमी झाले; याचिकाकर्त्याच्या दोन्ही हातांच्या बोटांना गंभीर जखमा, छातीवर चाकूच्या जखमा आणि छातीवर व उजव्या खांद्यावर लाकडी काठीने मारहाण केल्याने

जखम झाली आहे. अपीलकर्ता अशा घटनेनंतर लगेचच, अपीलकर्ता त्याच्या हल्लेखोरांविरुद्ध तक्रार दाखल करण्यासाठी पोलिस ठाण्यात गेला पण ती घेतली गेली नाही. त्याला त्याच्या जखमांवर उपचार न करता रात्री 10.00 पर्यंत पोलिस ठाण्यात थांबवण्यात आले. त्याने असेही सांगितले की पी. डब्ल्यू. 2,3 आणि 4 यांचे त्याच्याशी संबंध ताणले गेले होते आणि म्हणूनच त्यांनी त्याला गंभीर जखमी करण्याचा प्रयत्न केला.

13. कलम ३१३, सीआरपीसी चा विचार कर्ता अनेक न्यायालयीन निर्णय आहेत, त्यापैकी काही या टप्प्यावर लक्षात घेणे आवश्यक आहे.

14. उत्तर प्रदेश राज्य विरुद्ध लखमी 1 या प्रकरणातील या न्यायालयाच्या तीन माननीय न्यायाधीशांच्या खंडपीठाने कलम 313, सी. आर. पी. सी. अंतर्गत विधानाचे मूल्य किंवा उपयुक्तता या पैलूवर विस्तृतपणे चर्चा केली आहे. पी. सी. कलम 313, सी. आर. पी. सी. चा उद्देश. सनातन नास्कर विरुद्ध या प्रकरणात या न्यायालयाने पी. सी. चे स्पष्टीकरण दिले होते. पश्चिम बंगाल राज्य 2. कलम 313, सी. आर. पी. सी. चे पालन करण्याच्या आवश्यकतेमागील तर्क. या न्यायालयाने रीना हजारिका विरुद्ध पी. सी. या प्रकरणात पी. सी. ची बाजू मांडली होती. आसाम राज्य 3. त्याच्या टाचांवर, परमिंदर कौर वि. मध्ये. पंजाब राज्य 4, या न्यायालयाने रीना हजारिका (सुप्रा) आणि एम. अब्बास विरुद्ध केरळ राज्य या

खटल्यात घेतलेले मत लक्षात घेऊन कलम ३१३, सीआरपीसीचे महत्त्व पुन्हा स्पष्ट केले.

15. वरील सर्व निर्णयावरून पुढील गोष्टी थोडक्यात अशा प्रकारे सारांशित केल्या जाऊ शकतात:

अ. कलम 313, सी. आर. पी. सी. [उपकलम 1 चा खंड (ब)] हे आरोपीला त्याची निर्दोषता सिद्ध करण्यासाठी खटल्याच्या प्रसंभाविक प्रक्रिया एक मौल्यवान संरक्षण आहे;

ब. कलम 313, ज्याचा उद्देश न्यायालय आणि आरोपी यांच्यात थेट संवाद सुनिश्चित करणे हा आहे, आरोपीला त्याच्या विरोधातील पुराव्यांमध्ये दिसणारी कोणतीही परिस्थिती वैयक्तिकरित्या समजावून सांगण्यास सक्षम करण्याच्या उद्देशाने सामान्यतः प्रकरणाची चौकशी करणे हे न्यायालयावर अनिवार्य कर्तव्य आहे.

क. जेव्हा चौकशी केली जाते, तेव्हा आरोपी आपला सहभाग अजिबात कबूल करू शकत नाही आणि न्यायालयाने

त्याला जे काही सांगितले आहे ते स्पष्टपणे नाकारणे किंवा पूर्णपणे नाकारणे याची निवड करू शकतो;

ड. आरोपी कायदेशीररित्या मान्यताप्राप्त प्रतिवाद स्वीकारण्यासाठी त्याच्या विरोधात सादर केलेल्या गुन्हेगारी परिस्थितीची कबुली देऊ शकतो किंवा स्वतःदेखील घेऊ शकतो; उदा. फिर्यादीकडून उलटतपासणी होण्याची भीती न बाळगता किंवा फिर्यादीला त्याची उलटतपासणी करण्याचा कोणताही अधिकार नसल्याची भीती न बाळगता आरोपी निवेदन देऊ शकतो;

फ. आरोपी सादर करू शकेल अशा स्पष्टीकरणांचा स्वतंत्रपणे विचार केला जाऊ शकत नाही परंतु फिर्यादी पक्षाने सादर केलेल्या पुराव्याच्या संयोगाने विचार केला पाहिजे आणि म्हणूनच, कोणत्याही दोषसिद्धीचा केवळ कलम 313 च्या विधानांच्या आधारे अंदाज लावला जाऊ शकत नाही;

ग . कलम 313 अंतर्गत तपासणीदरम्यान आरोपींची विधाने, शपथ न घेतल्यामुळे, पुरावा कायद्याच्या कलम 3 अंतर्गत पुरावा

ठरत नाहीत, तरीही दिलेली उत्तरे सत्य शोधण्यासाठी आणि फिर्यादी प्रकरणाची सत्यता तपासण्यासाठी संबंधित आहेत;

ज. आरोपींच्या विधानांचे विश्लेषण करून ते आक्षेपार्ह भागावर अवलंबून राहू शकत नाही आणि दोषमुक्तीच्या भागाकडे दुर्लक्ष केले जाऊ शकत नाही आणि कबुलीच्या संदर्भात दोषमुक्तीच्या स्वरूपाची सत्यता तपासण्यासाठी इतर गोष्टींबरोबरच ते संपूर्णतः वाचले पाहिजे/वाचले पाहिजे; आणि

ई . जर आरोपी बचावात्मक भूमिका घेत असेल आणि घटनांची किंवा व्याख्येची कोणतीही पर्यायी आवृत्ती मांडत असेल, तर न्यायालयाने त्याच्या विधानांचे काळजीपूर्वक विश्लेषण आणि विचार करावा लागेल;

ज. दिलेल्या प्रकरणात आरोपीच्या दोषारोपित परिस्थितीच्या स्पष्टीकरणावर विचार करण्यात अयशस्वी झाल्यास खटला बिघडू शकतो आणि/किंवा दोषसिद्धी धोक्यात येऊ शकते.

16. वरील सुस्थापित तत्त्वे लक्षात घेऊन, कलम 313 च्या उपकलम (1) च्या खंड (ब) अंतर्गत प्रत्येक फौजदारी न्यायालयीन कार्यवाहीला फिर्यादी पक्षाने

आपला खटला संपल्यानंतर पुराव्याची छाननी करण्याची, आरोपींविरुद्धच्या पुराव्यातील गुन्हेगारी परिस्थितीचा मागोवा घेण्याची आणि आरोपीला त्याच्या विरोधात वापरल्या जाऊ शकणाऱ्या पुराव्यांमध्ये अशी कोणतीही परिस्थिती स्पष्ट करण्याची संधी देण्यासाठी संबंधित प्रश्न तयार करण्याची मोठी जबाबदारी उचलावी लागेल. 2009 मध्ये कलम 313 मध्ये दुरुस्ती करण्यापूर्वी हे काम केवळ न्यायालयांनाच करावे लागत होते. संबंधित प्रश्न तयार करण्यात आणि ते आरोपींसमोर मांडण्यात कनिष्ठ कोर्ट अपयशी ठरल्याच्या आधारावर अपील न्यायालयांनी दोषसिद्धीमध्ये हस्तक्षेप केल्याची उदाहरणे दुर्मिळ नव्हती. फौजदारी न्याय व्यवस्थेला बळकटी देण्यासाठी आणि विलंब कमी करण्यावर भर देऊन न्याय्य आणि जलद सुनावणी सुनिश्चित करण्यासाठी, संसदेने 2009 मध्ये कलम 313 मध्ये सुधारणा केली आणि उप-कलम (5) समाविष्ट केले, ज्यामुळे न्यायालयाला कडे प्रवृत्ती असणे प्रश्न (उप-कलम (5) चा पहिला भाग) तयार करण्यासाठी सरकारी वकील आणि बचाव वकिलांची मदत घेणे शक्य झाले. आदर्शपणे, अशा सहाय्याने (जे प्रयत्न प्रभावी आणि अर्थपूर्ण बनवण्यासाठी खरे असले पाहिजेत आणि लबाडीचे नसावे), एखाद्याला कडे प्रवृत्ती असणे वाटते की न्यायालये आता संबंधित प्रश्न परिश्रमपूर्वक तयार करण्यासाठी अधिक सुसज्ज आहेत, अन्यथा काही दुर्बलता येऊ शकते. तथापि, न्यायालयीन अनुभवाने हे

दाखवून दिले आहे की अनेकदा, खटल्याच्या न्यायालयाने केलेल्या अशा अभ्यासामागील वेळ आणि प्रयत्न इच्छित परिणाम साध्य करत नाहीत. याचे कारण कडे प्रवृत्ती जशी की एकतर आरोपी टाळाटाळ करणाऱ्या नकारांसह पुढे येणे किंवा 'खोटे', 'मला माहित नाही', 'चुकीचे' इत्यादी रूढीवादी प्रश्नांना उत्तरे देणे . बऱ्याच वेळा, यामुळे आरोपींच्या हितासाठी फायद्यापेक्षा जास्त नुकसान होते. उदाहरणार्थ, जर आरोपींच्या विशेष ज्ञानातील तथ्ये समाधानकारकपणे स्पष्ट केली गेली नाहीत, तर ती आरोपींविरुद्धची बाब असू शकते. जरी असा घटक स्वतःच अपराधीपणाचा निर्णायक घटक नसला तरी परिस्थितीची संपूर्णता विचारात घेताना तो प्रासंगिक ठरतो. उलटतपासणीला सामोरे जाण्यास बांधील न राहता, एखाद्याच्या वर्तनाचे योग्य स्पष्टीकरण किंवा फिर्यादीच्या प्रकरणातील बाजूपेक्षा वेगळी बाजू मांडणे , न्यायालयाला वेगळा दृष्टीकोन ठेवण्यासाठी आणि त्याच्या समोरील समस्येचे निराकरण करण्यासाठी आवश्यक संकेत किंवा संकेत प्रदान करू शकते. कलम 313 अंतर्गत केलेला प्रयोग हा विधीवादी असण्याऐवजी या अर्थाने वास्तववादी असला पाहिजे की तो न्यायाचे उद्दिष्ट साध्य करण्याचे साधन असावा; उद्देशहीन प्रयत्नाऐवजी, शेवटाकडे जाणारी साधने उद्देशपूर्ण असली पाहिजेत. खरे तर, आरोपीला कलम 313 अंतर्गत त्याला देण्यात आलेल्या परिस्थितीचे स्पष्टीकरण देणे ऐच्छिक आहे, परंतु त्याने प्रदान केलेले संरक्षण आणि

त्याचा लाभ घेतल्यास किंवा त्याचा वापर केल्यास त्याच्या कल्पनेतील मौल्यवान अधिकाराचे स्पष्टीकरण देणे ऐच्छिक आहे. निर्णायक सिद्ध होऊ शकते आणि अंतिम परिणामांवर त्याचा परिणाम होऊ शकतो, ज्यामुळे कार्याच्या निरर्थकतेला प्रोत्साहन देण्याऐवजी त्याच्या उपयुक्ततेला चालना मिळेल.

17. एकदा आरोपीकडून कलम 313, सी. आर. पी. च्या उप-कलम (5) अंतर्गत लेखी निवेदन दाखल केले जाते. पी. सी. आणि न्यायालयाने ते एक प्रदर्शन म्हणून चिन्हांकित केले आहे, अशा विधानाला उपकलम (1) आणि त्याच्या उपकलम (4) अंतर्गत आरोपीच्या निवेदनाचा भाग मानले पाहिजे. नंतरचे उपकलम लक्षात घेता, अशा खटल्याची सत्यता किंवा अन्यथा समजून घेण्यासाठी फिर्यादी पक्षाने दिलेल्या पुराव्यांच्या प्रकाशात लेखी जबाबाचा विचार करावा लागतो आणि अशा निवेदनातील मजकूर आरोपीच्या बाजूने किंवा त्याच्या विरोधात खटल्याच्या संभाव्यतेसह तोलले जाईल.

18. हे असे प्रकरण आहे जेथे नोंदींमधून असे दिसून येत नाही की लेखी निवेदन, (नी . 96) कनिष्ठ कोर्ट तसेच उच्च न्यायालय या दोघांचेही लक्ष वेधते. कायद्याची तत्वे लागू करताना, निशाणी 96 चा विचार न करणे असा कोणताही वाद असू शकत नाही. मर्यादित प्रमाणात, दोषसिद्धीची अभिलेखन

आणि परिणामी शिक्षा ठोठावण्याच्या संबंधात , त्याला हस्तक्षेपासाठी मज्जाव केला आहे.

19. निशाणी 96 हा उपदेशात्मक कबुलीच संदर्भ देतो तसेच दंडात्मक परिस्थिती समोर आणण्याचा प्रयत्न करतो. हे विधान संपूर्णतः वाचले पाहिजे. अपीलकर्त्याविरुद्धच्या या विधानातून समोर आलेल्या आक्षेपार्ह कबुलीजबाबात (i) त्याची घटनास्थळी उपस्थिती आणि (ii) दावा केल्याप्रमाणे, अपीलकर्ता जखमी होण्यापासून स्वतःला वाचवण्याचा प्रयत्न करत असताना पीडित आणि फिर्यादी पक्षाच्या इतर साक्षीदारांनी केलेल्या जखमा कायम राखणे. ज्या अटी प्रस्थापित करण्याचा प्रयत्न केला जातो तो म्हणजे (i) अपीलकर्त्याने अनैच्छिक, अपरिहार्य परिस्थितीमुळे सक्ती केलेले आणि निवडीने निर्देशित न केलेले कृत्य आणि (ii) त्याच व्यवहारात त्याच्याकडून इजा होणे.

20. निशाणी 96 वरील दाखल झालेल्या आक्षेपार्ह कबुलीजबाब लक्षात घेता, कनिष्ठ कोर्ट आणि उच्च न्यायालयाने कनिष्ठ कोर्टाशी सहमती दर्शविताना, पीडितेच्या हत्येसाठी कारणीभूत व्यक्ती म्हणून अपीलकर्त्याला दोषी ठरवण्यासाठी जास्त मेहनत घेण्याची गरज नव्हती. घटनास्थळी अपीलकर्त्याची उपस्थिती आणि हाणामारीदरम्यान जखमी झालेला पीडित आणि जखमी साक्षीदार निशाणी .96 पासूनच सिद्ध झाले असावेत. तथापि, निशाणी 96 कडे न पाहता नोंदवलेल्या

इतर पुराव्यांसह, खटल्याच्या न्यायालयाने ज्या गोष्टीचा विचार करणे टाळले ते म्हणजे, आक्षेपार्ह कृत्य हे दोषसिद्धीचे आहे असा दावा करण्यात फिर्यादी पक्ष न्याय्य होता की नाही हत्येएवढी हत्या किंवा अपीलकर्ता सदोष मनुष्यवधाचा दोषी असल्याने, जो हत्येएवढा नाही, तो कलम 304, भाग 2, आय. पी. सी. अंतर्गत शिक्षेस पात्र आहे. हे खरे आहे की, कनिष्ठ कोर्टाने अपीलकर्त्याच्या वतीने सादर केलेल्या युक्तिवादांचा विचार केला की (i) त्याने "त्याच्या खाजगी संरक्षणाच्या अधिकाराचा वापर केला", आणि जरी (ii) "त्याने अशा अधिकाराचे उल्लंघन केले", (iii) सध्याचे प्रकरण जास्तीत जास्त कलम 304, भाग II, आय. पी. सी. अंतर्गत येईल; परंतु, पी. डब्ल्यू. 2 ते 4 च्या तोंडी साक्षींवर अवलंबून राहून अशा युक्तिवादांना फेटाळले. या प्रसंभाविक प्रक्रिया, कनिष्ठ कोर्ट निशाणी .96 मध्ये लिहिलेल्या संरक्षण आवृत्तीचे कौतुक करण्यात अयशस्वी ठरले, जे आम्हाला वाजवी वाटते. एखाद्या ज्येष्ठ नागरिकाने, जो त्याच्या राहत्या ठिकाणापासून काटोलला भाडे गोळा करण्यासाठी, हत्येचा हेतू ठेवून भेट दिली असेल, तो कदाचित दिवसाढवळ्या आणि साक्षीदारांच्या उपस्थितीत, आणि तेही चाकूसारख्या शस्त्राने, असे करण्याचा प्रयत्न करणार नाही. निशाणी .96 जसे आहे तसे वाचून, आम्हाला असे वाटते की पीडितेच्या सांगण्यावरून चिथावणी देण्यात आली असावी, जी कथितपणे अपीलकर्त्यावर थुंकण्यात आणि शाब्दिक शिवीगाळ

करण्यात गुंतलेली होती, ज्यानंतर पीडब्ल्यू 2 आणि नंतर पीडब्ल्यू 3 आणि 4 कारवाईला लागले, परिणामी हाणामारी झाली जिथे दोन्ही पक्ष एकमेकांवर जखमा करण्यात गुंतलेले होते, परिणामी जीव गमवावा लागला.

21. दुर्दैवाने, अपीलकर्त्याच्या वतीने वकिलांनी उच्च न्यायालयाचे लक्ष वेधून घेतल्याचे दिसत नाही, ज्याचा परिणाम म्हणून न्यायालयाने असे म्हटले की "आयपीसीच्या कलम 300 मध्ये नमूद केलेल्या अपवादांपैकी कोणत्याही अपवादात हे कृत्य आले असल्याचे दर्शविले जाऊ शकत नाही", की "हे अचानक चिथावणी दिल्यामुळे किंवा भांडणाच्या दरम्यान उत्कटतेने केले गेले नाही" आणि "नंदकिशोरचा मृत्यू हा हत्येएवढा सदोष मनुष्यवध आहे असे मानण्यास त्याला अजिबात संकोच वाटत नाही".

22. असे असले तरी, कलम 313, सी. आर. पी. सी अंतर्गत चौकशी केली जात असताना जे काही त्याचे मूल्य आहे, त्याच्या विरोधातील पुराव्यांमध्ये दिसणाऱ्या आक्षेपार्ह सामग्रीस प्रतिसाद म्हणून अपीलकर्त्याने कनिष्ठ कोर्टासमोर स्वेच्छेने दाखल केलेल्या नोंदीतील पुराव्यावर तसेच Ext.96 वर आधारित आमचे निष्कर्ष नोंदवण्यासाठी पुढे जाण्यात आम्हाला कोणतीही अडचण नाही. त्या दुर्दैवी संध्याकाळी काय घडले याबद्दल अपीलकर्त्याच्या आवृत्तीचा हा योग्य आणि योग्य

खुलासा असल्याचे आम्हाला दिसते. अपीलकर्त्याने केलेल्या आक्षेपार्ह कृतीचे खाली नमूद केलेल्या आसपासच्या परिस्थितीत कौतुक केले पाहिजे.

23. सामान्यतः घटनांमध्ये, पीडित तसेच पीडब्ल्यू 2 आणि अपीलकर्त्याने 26 सप्टेंबर 2013 रोजी एकमेकांशी संवाद साधणे अपेक्षित नव्हते. पीडिता शेतातून परत न आल्याने पीडितेचे दुकान पी. डब्ल्यू. 2 ने उघडले. पी. डब्ल्यू. 2 यांनी दुकान उघडले नसते, तर अपीलकर्ता कदाचित त्यांना भेटला नसता.योगायोगानेच अपीलकर्ता आणि पी. डब्ल्यू. 2 एकमेकांना भेटले.पीडित आणि अपीलकर्त्याचे एकमेकांशी कोणतेही भांडण नव्हते; जे काही होते, ते अपीलकर्ता आणि पी. डब्ल्यू. 2 यांच्यात होते.दोघांमधील वाद बऱ्याच काळापासून कमी झाला होता.प्रथम पी. डब्ल्यू. 2 ला फटका मारण्याच्या अपीलकर्त्याच्या हेतूबाबत फिर्यादीच्या केसमध्ये एक गहाळ दुवा आहे. पीडब्लू 2 च्या पुराव्यानुसार तो पीडितेच्या दुकानासमोर बसून वर्तमानपत्र वाचत होता आणि अपीलकर्ता बाबूराव सावरकरांच्या (तपासणी न केलेल्या) सलूनमध्ये बसला होता, जे पीडितेच्या दुकानाच्या समोर होते.पी. डब्ल्यू. 2 नुसार, अपीलकर्ता सुरुवातीला निःशस्त्र होता.पी. डब्ल्यू. 2 ची पुढील आवृत्ती अशी होती की अपीलकर्ता त्याच्यामध्ये गेला होता, चाकू आणला आणि नंतर पी. डब्ल्यू. 2 च्या डाव्या खांद्यावर, मानेवर आणि डाव्या हाताच्या बोटावर वार केले व गंभीर रक्तस्त्राव

झाला .अपीलकर्त्याने P.W.2 यांना अचानक पाहिल्यावर त्याच्या घरी जाऊन चाकू घेऊन परत येण्याचे कारण पुराव्यात नाही.सध्या आपण असे गृहीत धरू की, तेथे जोरदार भांडण झाली होती आणि अपीलकर्त्याने प्रथम P.W.2 ला आणि त्यानंतर इतरांना एक-एक करून धक्का दिला.त्यानंतर पुन्हा, पीडब्ल्यू 2 नुसार, जो पीडित मैदानावर असायला हवा होता, परंतु अचानक दुसऱ्या ठिकाणाहून घटनास्थळी आला होता, तो अपीलकर्त्याने चाकूने केलेला वार, मालिकेतील तिसरा होता आणि त्यामुळे तो त्याचे लक्ष्य नव्हता.जरी अपीलकर्त्याने पीडितेला किंवा इतर जखमी साक्षीदारांवर चाकूने वार केल्याची कोणतीही विशिष्ट कबुली दिली नसली तरी, नि .96 मधील मजकूर वाचून अचानक चिथावणी देऊन बदला घेण्याचे कृत्य दिसून येते ज्यामुळे भांडण तसेच हाणामारी होते. , सर्वात दुर्दैवाने, पीडितेला त्याचा जीव गमवावा लागला आणि इतर काही जखमी झाले.या हाणामारीत अपीलकर्त्यालाही दुखापत झाली आणि जखमांपैकी एक दुखापत गंभीर असल्याचे पुरावे आहेत, तरीही अशा दुखापतीसाठी जबाबदार असलेल्यांवर गुन्हा दाखल करण्यासाठी फौजदारी कायदा लागू करण्यात आला नाही हे आश्चर्यकारक आहे.पीडित आणि पी. डब्ल्यू. 2 यांनी चिथावणी दिलेल्या अचानक झालेल्या हाणामारीत दोन्ही बाजूंनी हाणामारी झाली.सर्वात महत्त्वाचे म्हणजे, ज्या परिस्थितीत ही घटना घडली ती पूर्वचिंतनाची कोणतीही सूचना स्पष्टपणे

नाकारते.याशिवाय, पीडिता मध्यमवयीन असताना, अपीलकर्ता पन्नाशीच्या उत्तरार्धात होता हे दुर्लक्षित करता येणार नाही.पी. डब्ल्यू. 2 च्या माहितीनुसार, कथित घटनेच्या वेळी पी. डब्ल्यू. 2 आणि 3 व्यतिरिक्त शंकरराव फरतोडे, उमराव चारडे, रमेश कोर्डे (तिघांचीही चौकशी झालेली नाही) हे घटनास्थळी उपस्थित होते. अशा व्यक्तींच्या उपस्थितीत, अपीलकर्त्याने कोणत्याही पुरेसे कारण किंवा चिथावणी न देता त्या सर्वांवर मात करून खुनाचा गुन्हा करण्याच्या हेतूने चाकूसारखे शस्त्र घेऊन त्या ठिकाणी येत असे. आमच्या मते, जर त्याने खाजगी बचावासाठी कारवाई केली नाही, तर त्याच्या शरीराला मृत्यू किंवा गंभीर दुखापत होण्याचा धोका आहे, अशी भीती अपीलकर्त्याच्या मनात वाजवीपणे निर्माण होण्याची शक्यता आहे की नाही, अशी वस्तुस्थिती होती का, याची तथ्ये आणि वस्तुस्थिती तपासून न पाहता, न्यायालयाच्या निर्णयात वस्तुनिष्ठतेचा अभाव होता. मृत्यू घडवून आणण्याचा हेतू किंवा त्या विशिष्ट दुखापतीला कारणीभूत होण्याचा हेतू, जो प्राणघातक सिद्ध झाला, असा आरोप करणे या परिस्थितीत अवास्तव वाटते.

24. कलम 300 चा अपवाद 4, आय. पी. सी. आदेश देते की सदोष मनुष्यवधाची हत्या ही हत्या नाही, जर ती पूर्वकल्पना न करता अचानक भांडणाच्या उष्यात अचानक झालेल्या लढ्यात आणि गुन्हेगाराने अनुचित फायदा

न घेता किंवा क्रूर किंवा असामान्य पद्धतीने कृती न करता केली गेली असेल. त्यासाठीचे स्पष्टीकरण स्पष्ट करते की अशा प्रकरणांमध्ये कोणता पक्ष चिथावणी देतो किंवा पहिला हल्ला करतो याने काही फरक पडत नाही. हा अपवाद लागू करण्यासाठी चार आवश्यकता पूर्ण करणे आवश्यक आहे, म्हणजे. (i) ती अचानक झालेली लढाई होती; (ii) पूर्वकल्पना नव्हती; (iii) हे कृत्य उत्कटतेने केले गेले होते; आणि (iv) हल्लेखोराने कोणताही अनुचित फायदा घेतला नव्हता किंवा क्रूर किंवा असामान्य पद्धतीने वागले नव्हते.

25. या प्रकरणाचा एकंदर दृष्टिकोन घेतल्यास, अपीलकर्ता आय. पी. सी. च्या कलम 300 च्या अपवाद 4 चा लाभ घेण्यास पात्र होता असे आमचे मत आहे.

26. वरील चर्चेचा परिणाम असा आहे की हे असे प्रकरण नाही जिथे अपीलकर्त्याला पीडितेच्या हत्येसाठी दोषी ठरवले जाऊ शकते. हत्येप्रकरणी त्याची शिक्षा आणि जन्मठेपेची शिक्षा रद्द केली जाऊ शकते. त्यानुसार आदेश दिले जातात.

27. तथापि, आम्हाला वाटते की अपीलकर्त्याला कलम 304, भाग 2, आय. पी. सी. अंतर्गत दोषी ठरवणे योग्य आहे. अपीलकर्त्याने नऊ वर्षांहून अधिक काळ तुरुंगवास भोगला असल्याने आणि तो सध्या त्याच्या साठच्या दशकाच्या

उत्तरार्धात असल्याने, अशा कालावधीसाठी तुरुंगवासाला आम्ही पुरेशी शिक्षा मानतो. इतर कोणत्याही प्रकरणाच्या संदर्भात आवश्यक नसल्यास, अपीलकर्त्याची कोठडीतून त्वरित सुटका केली जाईल.

28. अत्यंत संशयास्पद असलेल्या दोषसिद्धीच्या आधारे, अपीलकर्त्याने आय. पी. सी. च्या कलम 307 अंतर्गत गुन्हा केल्याबद्दल ठोठावलेली शिक्षा आधीच भोगली असल्याने, आम्ही त्याला विश्रांती देतो.

29. अपील वर दर्शविलेल्या मर्यादेपर्यंत मंजूर आहे. खर्च नाही.

30. शेवटी, आम्ही पाहतो की हे असे प्रकरण आहे जिथे पोलिसांनी अपीलकर्त्याला झालेल्या दुखापतींची देखील चौकशी करायला हवी होती. अपीलकर्त्याने चूक सुधारण्यासाठी कोणत्याही उपलब्ध उपायाचा पाठपुरावा केला नाही. मात्र, ही घटना घडून एक दशकाहून कमी कालावधी लोटला असला, तरी या कालावधीत तपास करण्याचे कोणतेही निर्देश दिल्यास त्याचा काहीही परिणाम होऊ शकणार नाही. त्यामुळे आम्ही तसे निर्देश देण्यास टाळतो.

अंकित ज्ञान

अपील मंजूर करण्यात येते .

(सहाय्यक: अर्श चौधरी, एलसीआरए)

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

X-X-X-X